

ЛІТЕРАТУРА

1. Deutscher Akademischer Austauschdienst [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
[http:// www.daad.de](http://www.daad.de).
2. Förderungsmöglichkeiten für ausländische Hochschulangehörige. Stipendien für Künstler [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
[http:// www.internationale-studierende.de](http://www.internationale-studierende.de).
3. International Bachelor Programmes in Germany [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
[http:// www.study-in.de](http://www.study-in.de).
4. International Master Programmes in Germany [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
[http:// www.daad.de/international-programmes](http://www.daad.de/international-programmes).
5. Sasse D. Studieren an der deutschen Universitäten / Julia Sasse, Dr. Jochen Hellmann. – ANWECO Produktions GMBH. – Trittau Amtsweg; Hamburg, 2010. – S. 54.

РЕЗЮМЕ

В. Н. Солощенко. Стендиальне програми DAAD для мистецтвозведів України: інтернаціоналізація університетського освіти в Німеччині в контексті євроінтеграції.

В статті зображено науково-дослідницьку роботу Німечкої служби академічних обмінів (DAAD). Проаналізовано стипендиальні програми DAAD для мистецтвозведів України. Охарактеризовано інтернаціональні програми для мистецтвозведів на отримання академічних ступенів «бакалавр», «спеціаліст» в Німеччині на 2009/2010 року.

Ключевые слова: інтернаціоналізація, вище освіта, стипендиальні програми, Німечка служба академічних обмінів (DAAD), університети.

SUMMARY

V. Soloschenko. Scholarship programs DAAD for Ukrainian artists: internationalization of university education in Germany in the context of european integration.

In this article the scientific research work of German Academic Exchange Service DAAD analyzed. Also the author described the structure of scholarships programs DAAD for Ukrainian artists. International art programs for obtaining the academic degrees «Bachelor», «Specialist» in Germany in 2009/2010 years are characterized.

Keywords: internationalization, higher education, scholarships programs, German Academic Exchange Service (DAAD), universities.

УДК 378.016:7

О. В. Хоружа

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається проблема використання інтерактивних методів, що передбачають діалогічну взаємодію студентів у процесі мистецького навчання. Наголошується, що найбільша ефективність навчання досягається шляхом поєднання інтерактивних методів із методами і засобами народної педагогіки.

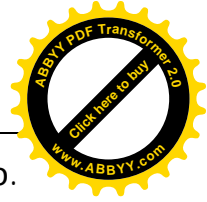
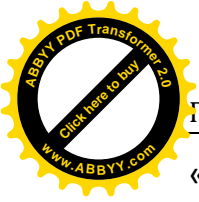
Ключові слова: інтерактивні методи, мистецька освіта, креативність мислення.

Постановка проблеми. На сучасному етапі входження України в світовий освітньо-інформаційний простір основні орієнтири, цілі та умови розвитку мистецької освіти передбачають формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації, підготовку нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їхнього фахового рівня, невіддільність освіти від національного ґрунту, її органічне поєднання з національною історією та народними традиціями, прилучення до надбань народної творчості, здобутків української та зарубіжної культури. Означені позиції вимагають від мистецької освіти інноваційних підходів до фахової підготовки нової генерації вчителів музики. Специфіка вимог полягає в необхідності формування особистості вчителя з високим рівнем інтелектуальних можливостей, спрямованих на відродження духовності українського народу, збереження національної ідентичності в царинах музичної культури, педагогічної освіти та науки, що є запорукою успішного розвитку суспільства та держави.

Однак застосування інноваційних технологій, необхідних для ефективного забезпечення вищезазначених процесів, не є сьогодні цілеспрямованим і достатнім. Отже, актуальність проблеми обумовлена протиріччям між потребою суспільства щодо створення повноцінної національної системи виховання молоді в Україні, де важливе місце посідає мистецька освіта і необхідність розробки новітніх технологій, що сприяють ефективності цього процесу.

Аналіз актуальних досліджень. Однією з констант мистецької освіти є застосування особистісно-орієнтованого підходу під час навчально-виховного процесу. Залучення означеного підходу сприяє відбору найбільш перспективних методів, що передбачають діалогічну взаємодію студентів між собою, а також з викладачем. Такі методи визначають роль викладача в якості модератора, який спрямовує навчальну діяльність студентів на досягнення мети заняття, забезпечує домінування активності студентів у навчально-виховному процесі. Вони відносяться до групи інтерактивних (від «Inter» – взаємний, «act» – дія), що означає взаємодіяти, знаходитися в режимі спілкування, бесіди, діалогу з будь-ким.

Інтерактивні методи безумовно відносяться до інноваційних, оскільки вони спрямовані на перманентне охоплення нового за рахунок наявності творчих завдань, роботи в невеликих підгрупах, на які поділяються стандартні групи, рольових, імітаційних, ділових та інших ігор, залучення суспільних ресурсів (запрошення спеціалістів, проведення екскурсій, відвідування вистав, виставок тощо), інтелектуальних розминок, ознайомлення з новим матеріалом у формі інтерактивних лекцій «студент у ролі викладача», «кожен навчає кожного», «Сократичний діалог»; використання проєктивних технік під час обговорення складних і дискусійних питань: «Дискусійна гойдалка»,

«Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу», дебати, суспільні слухання тощо. Означені позиції, об'єднані в тренінги креативності мислення, збагачені матеріалом етнопедагогічного впливу, є найбільш результативними за рахунок синтезу традиційного та інноваційного.

Характеризуючи сучасні інноваційні напрями у мистецькій педагогіці, Г. Падалка наголошує на важливості «герменевтичного підходу, який передбачає емоційно-ціннісне тлумачення мистецтва з урахуванням соціально-культурних традицій, а також особистісного художньо-творчого досвіду суб'єкта» [2, 263]. Опора на герменевтичний підхід є значущою для мистецької освіти, змістовою ланкою якої є багатовікові традиції виховання українського народу, втілені в музичному фольклорі різних жанрів. Отже, застосування інноваційних методів, що інтегрують широке коло навчальних дисциплін, є найбільш ефективними у поєднанні з традиційними підходами, притаманними педагогіці українського народу. Організація занять із залученням сучасних технологій (інтерактивні методи, тренінги, бінарні методи), сприяє мобільності, інтенсифікації мисленнєвої діяльності студентів під час засвоєння мистецьких знань і відповідних умінь на основі традиційних підходів до навчально-виховного процесу.

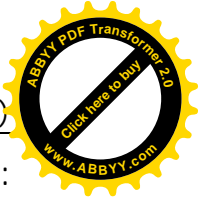
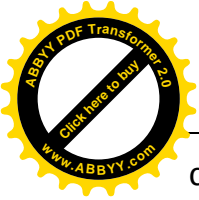
Використання інтерактивних методів у контексті мистецької освіти спрямовує, в першу чергу, формування і розвиток креативності мисленнєвої діяльності майбутніх учителів музики, що включає їх здатність до виявлення ситуативної і надситуативної проблемності при підпорядкуванні першої останній, вирішення проблемних ситуацій, усвідомлений розвиток особистих творчих умінь і навичок.

Ф. Баррон і Д. Харрінгтон, підсумовуючи досвід дослідів у царині креативності, зробили таке узагальнення: «Креативність – це здатність адаптивно реагувати на необхідність у нових підходах і нових продуктах. Ця здатність дозволяє усвідомити нове в бутті, хоча сам процес може мати як усвідомлений, так і неусвідомлений характер» [1, 309].

Стратегія формування креативності мислення студентів здійснювала спрямування на організацію власних дій під час фахової підготовки та практичної фахової діяльності, на пошук алгоритму, який керує мисленнєвою діяльністю.

Мета статті – висвітлити особливості застосування інтерактивних методів у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Нами було створено спеціальний психолого-педагогічний тренінг на основі модифікованої методики М. М. Кашапова, спрямований на формування креативності мислення, що залучав низку інтерактивних методів [1]. Загальні принципи побудови програми тренінгу неразривно поєднані із загальнодидактичними. Реалізація принципів обумовлена сучасними вимогами до мистецької педагогіки. До таких належать принципи превентивності, контекстності й корисності. Зміст тренінгу

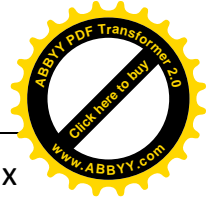
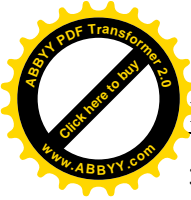

спрямований на формування творчих якостей майбутнього вчителя музики: тобто тренінг розвиває здатність до конструювання, моделювання знань. Тренінг формує свідоме відношення до креативності мисленнєвої діяльності як до засобу удосконалення самого себе, що створює ґрунт для творчості.

Умови проведення інтелектуального тренінгу: розглядати всі відповіді, навіть найбільш несподівані, незвичні й дивні як достойні уваги; підтримувати прагнення учасників до пошуку евристичних відповідей; створювати атмосферу доброзичливості шляхом взаємної емоційної підтримки; використовувати «дискусійну гойдалку» для колективного пошуку оригінального вирішення проблеми. Спрямування на креативність, закладене у тренінгових вправах, обумовило відпрацювання основних позицій креативності мислення, необхідних у процесі розв'язання задач. До цих позицій ми віднесли такі:

- пильність у пошуках етнопедагогічної проблеми – здатність бачити етнопедагогічний аспект у звичайних явищах педагогічного процесу;
- гнучкість мислення – вміння бачити проблему з різних позицій, виводити різні ідеї з певного джерела інформації, вільно переносити досвід і знання в нові ситуації;
- чіткість мислення – вміння бачити проблему з високим ступенем ясності;
- бачення структури об'єкта – орієнтація на реконструкцію незнайомої ситуації у знайому, переконструювання проблемної ситуації, наслідком якої є зміна в поведінці і взаємодії учасників педагогічного процесу;
- вміння створювати оригінальний спосіб вирішення проблем – якість продукувати віддалені асоціації, віднаходити нестандартні рішення, притаманні тільки собі самому.

У другій частині тренінгу, спрямованій на забезпечення рефлексивних можливостей мислення, передбачалося відпрацювання здатності майбутніх вчителів музики підніматись над потребами ситуації, ставити мету, яка перекидає вихідну проблему, тобто відпрацювання активності надситуативної. У цьому випадку майбутній вчитель музики продовжує пізнавальну діяльність щодо музично-теоретичних знань за межами як навчальних вимог відповідних курсів під час фахової підготовки, так і програмних вимог під час фахової діяльності. Надситуативна активність передбачає також самостійну постановку і розв'язання педагогічних проблем. На рефлексивно-узагальнюючому етапі формування ЕПМ пізнавальна і творча фахова діяльність регулюються на основі рефлексії, завдяки якій майбутній вчитель музики удосконалює не тільки діяльність, яку виконує, а і самого себе, як суб'єкта діяльності. Функція рефлексії відпрацьовувалась шляхом

застосування таких методів: психолого-педагогічних вправлянь у парах (вправа «Протилежності»), інтерв'ю думок і ставлень неформалізоване, самоспостереження (Що мені подобається у собі?), самозвіту (аналіз негативних моментів фахової діяльності під час педагогічної практики, а також їх наслідків), психолого-педагогічних вправлянь з аналізу проблемних ситуацій, що відбулась на уроці музики під час педагогічної практики тощо.

Психолого-педагогічний тренінг формування креативності мислення майбутнього вчителя музики

1.1. Пильність у пошуках проблеми – бачення проблеми, її правильна постановка є не менш важливими, ніж вирішення певної педагогічної, етнопедагогічної або музично-педагогічної задачі. Уміння вчасно побачити проблему є передумовою високої якості її вирішення.

Завдання 1. Пропонується загальновідомі зразки музичного фольклору «Щедрик», «Подольночка» тощо. Студенти мають визначити і записати як стандартні, так і нестандартні, на їхню думку, проблеми, пов'язані з їх використанням на уроці музики в школі. Необхідно вказати якнайбільше варіантів.

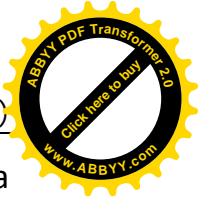
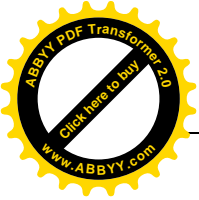
Завдання 2. Пропонується записати певну кількість інтерактивних методів і методів української народної педагогіки. Умовно розмістити їх на вагах так, щоб спочатку ці методи знаходились у рівновазі, а потім перегруповувати таким чином, щоб рівновага порушувалась як в один, так і в інший бік.

Завдання 3. Пропонуються афоризми, мудрі сентенції українського народу, в які вкладено споконвічне прагнення до знань: «Розум – скарб людини», «Не бажай синові багатства, бажай розуму», «Без знань сила німіє». Студенти мають змодельювати проблемні ситуації навчального процесу в загальноосвітній школі, при вирішенні яких доречним було б застосування означених афоризмів.

1.2. Уміння синтезувати загальнопедагогічні методи вирішення проблемних ситуацій із етнопедагогічними методами та засобами. Для реалізації цього уміння є необхідною наскрізна інформація щодо проблеми. Допомагає також здатність продукувати у свідомості певні образи й комбінувати їх.

Завдання 1. Пропонуються пари методів української етнопедагогіки та її засобів, пари інтерактивних та етнопедагогічних методів, пари інтерактивних методів та етнопедагогічних засобів, наприклад:

- етнопедагогічний метод – виховання мистецтвом (спостереження, милування, переймання тощо), етнопедагогічний засіб – український музичний фольклор;
- етнопедагогічний метод – виховання словом (порада, натяк тощо), етнопедагогічний засіб – українська історія;

- інтерактивний метод – дебати, етнопедагогічний засіб – українська символіка;
- інтерактивний метод – «учень у ролі вчителя», етнопедагогічний метод – гра (змагання, рольова імітація тощо);
- інтерактивний метод – суспільні слухання, етнопедагогічний метод – виховання словом;
- загальнопедагогічний метод – художнього ілюстрування, етнопедагогічний засіб – українське класичне мистецтво.

Необхідно розкрити, в яких царинах уроку музики можна застосувати ці пари.

1.3. Рухливість мислення – характеризується продукуванням великої кількості педагогічних ідей під час розв’язання задач. Завдяки рухливості створюється певне «віяло» мисленнєвої діяльності. Швидкість думки, зміни картин у свідомості забезпечують динамізм створення образів у свідомості.

Завдання 1. Пропонується назвати відомі зразки українського музичного фольклору (з фонду вивчених), до яких можна застосувати три визначення одночасно: наприклад, до слів танцювальний, жартівливий, рухливий можна віднести не тільки українську народну пісню «Лугом іду, коня веду», а що ще?

Завдання 2. Надається малюнок або словесний опис певного емоційного образу, наприклад, «в грудях людини знаходиться сонце». Треба підібрати більше варіантів відповідних соціопсихічних рис, притаманних українському етносу. У даному випадку – це і «кордоцентричність», і «емоційність, чутливість», і «поетизоване ставлення до природи».

1.4. Гнучкість мислення – вміння бачити проблему з різних позицій, виводити різні ідеї з певного джерела інформації, вільно переносити досвід і знання в нові ситуації.

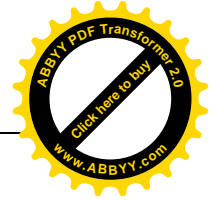
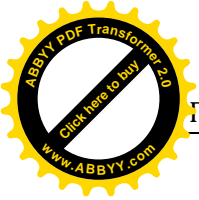
Завдання 1. Викладач читає два слова, студенти складають і записують речення: 1) двері – ключ; 2) будинок – ключ; 3) квартира – ключ; 4) шафа – ключ; 5) вахтер – ключ; 6) сусід – ключ; 7) кімната – ключ; 8) нога – ключ; 9) рука – ключ; 9) сундук – ключ; 10) дерево – ключ; 11) вода – ключ; 12) земля – ключ; 13) ліс – ключ; 14) скала – ключ; 15) джерело – ключ; 16) природа – ключ; 17) небо – ключ; 18) повітря – ключ; 19) журавлі – ключ; 20) птахи – ключ; 21) щебет – ключ; 22) спів – ключ; 23) музика – ключ; 24) нотоносець – ключ; 25) сольфеджіо – ключ.

Запитання:

З якого номера слово «ключ» використовується в значенні джерела?

З якого номера слово «ключ» використовується в значенні конфігурації, за якою летять птахи?

З якого номера слово «ключ» використовується як позначка для нотного запису?

На що спрямовано це завдання?

Відповідь: це перевірка на гнучкість мислення. Гнучкість мислення притаманна тим, хто з пунктів 11, 17, 22 змінив установку на слово «ключ». Чим далі від цих пунктів відбувається зміна установки, тим вища ригідність мислення.

1.5. Чіткість мислення – уміння бачити проблему з високим ступенем ясності. Це вміння відображує здатність послідовно й логічно мислити, детально аналізувати факти та явища, продукувати нові рішення.

Завдання 1. Пропонується навести приклад проблемної ситуації, типової для уроку музики в загальноосвітній школі. Для аналізу цієї проблемної ситуації студентам пропонується дотримуватись загального для всіх алгоритму: факт (що саме відбулось) причина привід супутні події аналогії та порівняння наслідки.

1.6. Бачення структури об'єкта – орієнтація на реконструкцію незнайомої ситуації у знайому, переконструювання проблемної ситуації, наслідком якої є зміна в поведінці і взаємодії учасників педагогічного процесу. Таке переконструювання використовується для вирішення задач, поставлених недостатньо чітко. Іноді простіше віднайти вирішення, коли задача інакше сформульована.

Дискусійна гойдалка.

«Перевага емоційного над волею та інтелектом, легка запальність та швидке остигання як соціо-психічна риса українців є шкідливою для подальшого розвитку нації та державотворення, тому що ...»

«Перевага емоційного над волею та інтелектом, легка запальність та швидке остигання як соціо-психічна риса українців є корисною для подальшого розвитку нації та державотворення, тому що ...»

«Сентименталізм, чутливість, ліризм, що виявляється в естетизмі народного життя та обрядовості як соціо-психічна риса українців створює перспективу для розвитку культури і мистецтва, тому що ...»

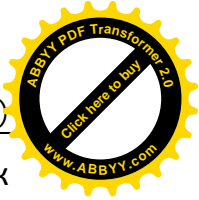
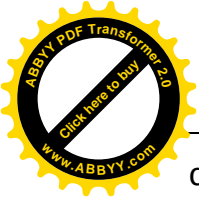
«Сентименталізм, чутливість, ліризм, що виявляється в естетизмі народного життя та обрядовості, як соціо-психічна риса українців заважає перспективі розвитку культури і мистецтва, тому що ...»

«Егоцентризм, прагнення особистої свободи без належних устремлінь до державності як соціо-психічна риса українців є запорукою побудови демократичного устрою в державі, тому що ...»

«Егоцентризм, прагнення особистої свободи без належних устремлінь до державності як соціо-психічна риса українців є запорукою побудови тоталітаризму в державі, тому що ...»

«Миролобність, відсутність нахилів до насильницької експансії, самопоширення її володіння, примиренність щодо чужої експансії як соціо-психічна риса українців допоможе нації зайняти достойне місце серед європейських народів, тому що ...»

«Миролобність, відсутність нахилів до насильницької експансії,

самопоширення її володіння, примиренність щодо чужої експансії як соціо-психічна риса українців виштовхне націю на узбіччя європейського розвитку, тому що ...»

1.7. Уміння створювати оригінальний спосіб вирішення проблем – якість продукувати віддалені асоціації, віднаходити нестандартні рішення, притаманні тільки собі самому.

Завдання 1. Частина групи, яка в «Дискусійній гойдалці» захищала першу з позицій, має захищати другу, і навпаки.

Завдання 2. Пропонуються короткі зразки фольклорної творчості: байки, притчі тощо. Студенти мають дати нестандартну назву таким зразкам.

Завдання 3. Пропонується описати проблемну ситуацію навчального процесу, яка має місце на уроці музики. Необхідно обґрунтувати застосування кожного з методів української етнопедагогіки для вирішення цієї задачі, навіть якщо на перший погляд метод здається недоречним.

II частина.

1. Вправа. Протилежності. Кожен з учасників самостійно підбирає собі в напарники того, від кого кардинально відрізняється. Вправлення відбувається в парах. Працюючи в парах, напарники з'ясовують, як думає про подальшу фахову діяльність інша людина, як сприймає основну форму цієї діяльності – урок музики, а головне – що напарники думають один про одного в даній ситуації.

2. Інтерв'ю думок і ставлень неформалізоване. Студенти довільно вибирають серед учасників собі напарника і просять розповісти про перебіг педагогічної практики.

3. Самоспостереження. Що мені подобається в собі? Кожен з учасників має сказати щось позитивне про свої переживання, про уміння контролювати свій стан під час конкретних ситуацій педагогічної практики.

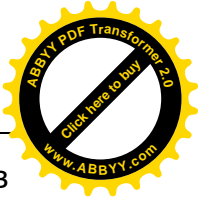
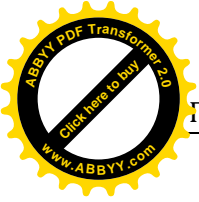
4. Самозвіт. Що мені не подобається в собі як у фахівці? Кожен з учасників має проаналізувати негативні моменти фахової діяльності під час педагогічної практики, а також їх наслідки.

5. Вправа. Один з учасників описує проблемну ситуацію, яка відбулась на уроці музики під час педагогічної практики. Наприклад, після систематичних опрацювань на кінцевому етапі вивчення контрольне виконання пісні є незадовільним. Необхідно якомога швидше назвати причини події та надати можливі пояснення. І причини, і пояснення пов'язувати виключно із власною педагогічною стратегією.

6. Вправа. Студентам пропонуються дві проблемні ситуації, одна з яких пов'язана із перебігом уроку музики, інша – з суспільним життям у державі. Наприклад:

- вчитель заходить до кабінету музики, щоб проводити урок, а учні відсутні – клас здійснив колективний прогул уроку;

- внаслідок незадовільного керівництва виплата заробітної плати в державі відбувається нерегулярно.

Студенти мають встановити між цими подіями зв'язок, дослідивши ланцюжок переходів від першої події до другої.

7. Завдання. Наводяться соціо-психічні риси українського етносу. Студентам пропонується записати їх у виправленому вигляді: без вад. Запитання.

Які риси має виховувати вчитель музики в школярів, щоб виправити вади і досягти результату?

Висновки. Отже, інноваційність інтерактивних методів обумовлюється спрямованістю на перманентне охоплення навчального матеріалу шляхом використання творчих завдань, рольових, імітаційних, ділових ігор, залучення суспільних ресурсів, інтелектуальних розминок, проєктивних технік під час обговорення складних і дискусійних питань. Результативність мистецького навчання забезпечується об'єднанням інтерактивних методів із етнопедагогічними методами і засобами у спеціальні тренінги шляхом підвищення мобільності, розвитку креативності мислення студентів під час навчально-виховного процесу. Організація занять із залученням інтерактивних форм і методів, що функціонують на базі традиційних підходів педагогіки українського народу, сприяє ефективності мистецького навчання за рахунок синтезу традиційного та інноваційного.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кашапов М. М. Психология профессионального педагогического мышления (методология, теория, практика) / под ред. М. М. Кашапова. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2003. – 398 с.
2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.

РЕЗЮМЕ

Е. В. Хоружая. Інтерактивні методи навчання в контекст сучасного художнього освіти.

В статті розглядається проблема використання інтерактивних методів, які передбачають діалогічне взаємодія студентів, в процесі навчання мистецтву. Вказується, що найбільша ефективність навчання досягається шляхом об'єднання інтерактивних методів з методами і засобами народної педагогіки.

Ключевые слова: інтерактивні методи, навчання мистецтву, креативність мислення.

SUMMARY

O. Khoruzha. Interactive teaching techniques in the context of arts education.

In the report is researched the problem of use of the interactive methods, that involve dialogical interaction of the students while learning the art. It is stated that the greatest effectiveness of training is achieved by combining interactive methods with the methods and means of traditional pedagogics.

Key words: interactive methods, art education, creativity of thinking.